

Jakobstadsregionens
Pietarsaarensedun

INTEGRATIONSPROGRAM
KOTOUTTAMISOHJELMA

2018-2021

Välkommen hem
Tervetuloa kotiin

Sisältö

1. Johdanto.....	2
2. Kotouttamisohjelma 2018 - 2021.....	3
2.1 Työ.....	4
2.2 Asuminen.....	8
2.3 Koulutus.....	9
2.4 Terveys.....	10
2.5 Sosiaalinen pääoma.....	12
2.6 Kieli ja osaaminen.....	13
2.7 Turvallisuus ja vakaus.....	13
3. Kotouttamisen palvelujärjestelmä Pietarsaaren seudulla.....	16
4. Kotouttamisohjelman toimeenpano ja arviointi.....	19

1. Johdanto

Pietarsaaren seudun kuntiin kuuluvat Kruunupyö, Larsmo, Pedersöre, Pietarsaari ja Uusikaarlepyy. Pietarsaaren seudun kunnilla on ollut yhteinen kotouttamisohjelma vuodesta 2010 alkaen. Laki kotoutumisen edistämisestä velvoittaa kuntaa tai kuntia yhteistyössä laatimaan kotouttamisohjelman. Ohjelma tulee laatia neljän vuoden välein. Tämä kotouttamisohjelma voimassa 2018–2021 ja se korvaa aiemman kotouttamisohjelman

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) on astunut voimaan 1. syyskuuta 2011. Lain tavoitteena on tukea maahanmuuttajien osallisuutta yhteiskunnassa ja huolehtia siitä, että kaikki maahanmuuttajat saavat perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta työelämästä sekä kotouttamista edistävästä palveluista. Tavoitteena on lisäksi edistää paikallisesti tai seudullisesti kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä edistää myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Laissa painotetaan erityisesti maahanmuuton alkuvaiheen tiedottamista sekä maahanmuuttajan neuvontaa ja ohjausta. Maahanmuuttoon ja kotoutumisen edistämiseen liittyvä lainsäädäntö ja sen kehitystyö pohjautuvat Suomen hallituksen linjaamiin tavoitteisiin, Euroopan unionin (EU) lainsäädäntöön sekä Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin (Euroopan ihmisoikeussopimukseen, kidutuksen vastaiseen yleissopimukseen, lapsen oikeuksien sopimukseen ja Geneven pakolaissopimukseen).

Laki kotoutumisen edistämisestä asettaa kunnille yleis- ja yhteensovittamisvastuun maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä sekä sen paikallistason suunnittelusta ja seurannasta. Kunnalla on niin ikään velvollisuus huolehtia siitä, että kaikki kunnan palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille ja maahanmuuttajat saavat kunnassa tarvitsemansa palvelut. Palvelut voidaan tuottaa myös kuntien välisenä yhteistyönä.

Pietarsaaren seutu on vastaanottanut ensimmäiset vietnamilaiset kiintiöpakolaiset vuonna 1989. Järjestelmällinen pakolaisvastaanotto alkoi 2010 jolloin yhteinen kotouttamisyksikkö perustettiin ja vastaanotettiin 36 burmalaista kiintiöpakolaista. Seuraavina vuosina alueelle vastaanotettiin 79 afganistanilaista vuonna 2011, 50 afganistanilaista vuonna 2012 ja 50 syyrialaista kiintiöpakolaista vuosina 2014, 2015 ja 2016. Vuosille 2017–2019 kiintiö päätettiin kuntien yhteispäätöksellä kaksinkertaistaa ja vuonna 2017 vastaanotettiin 100 kiintiöpakolaista niin ikään Syyriasta. Vuosittain on tullut oleskeluluvan saaneita turvapaikan hakijoita 30–50 henkilöä. Tilastokeskuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä oli vuoden 2017 lopussa Luodossa 3 %, Kruunupyöyssä 3,7 %, Pietarsaareissa 9,3 %, Pedersöressä 2,9 % ja Uudessakaarlepyöyssä 7 %¹. Koko maassa ulkomaalaistaustaisia oli 2017 7 % väestöstä. Suurin osa ulkomaankansalaisista on muuttanut seudulle työn, opintojen tai perhesyiden vuoksi, pakolaistaustaisten osuus on arvioilta 20 %

¹ Tilastokeskus. Ulkomaalaisten osuus %
http://pxnet2.stat.fi/explorer/Maahanmuuttajat_2017/kuntakartta.html

2. Kotouttamisohjelma 2018 - 2021

Laissa kotoutumisen edistämisestä annetaan suosituksia kotouttamisohjelman sisältöä koskien. Siinä todetaan, että kunnan/kuntien kotouttamisohjelma voi sisältää selvityksen siitä, miten se kytkeytyy kunnan strategiseen suunnitteluun. Kotouttamisohjelman tulisi sisältää suunnitelman kotoutumista edistävästä ja tukevista toimenpiteistä, monivuotisen suunnitelman kuntaan osoittamisesta, suunnitelman lasten ja nuorten kotoutumisen edistämisestä, suunnitelman työvoiman ulkopuolella olevien ryhmien kotoutumisen ja sosiaalisen vahvistamisen edistämisestä, suunnitelman hyvien etnisten suhteiden ja vuoropuhelun edistämisestä sekä kotouttamisohjelman seurantasuunnitelman.²

Pietarsaaren seudun kotouttamisohjelman 2018–2021 tavoitteen asettelu pohjaa kotouttamisen yhteistoiminta-alueen kuntien strategioihin. Kotouttamisohjelman viitekehysten muodostaa Ager & Strangin³ kotouttamisen käsitteellinen viitekehys, jossa on pyritty määrittelemään onnistuneen kotoutumisen kannalta keskeisimmät osa-alueet.

Viitekehys nostaa esiin neljä teemaa työ, asuminen, koulutus ja terveys. Näitä osa-alueita voidaan tarkastella yhtäältä sekä onnistuneen kotoutumisen tavoitteina mutta myös keinoina kotouttamisen edistämiseen. Viitekehys kokonaisuudessa muodostaa kotouttamisohjelman tavoitteellisen rungon, josta tavoitteellisiksi toimenpidealueiksi on nostettu työ, asuminen, koulutus, terveys ja sosiaalinen pääoma. Kieli ja osaaminen, turvallisuus ja vakaus sekä oleskelun perusta huomioidaan kaikissa toimenpidealueissa. Tavoittelun asettelussa ohjaavina

² Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386#a1386-2010>

³ Ager A. & Strang A. 2008 Understanding integration: A conceptual framework. Journal of Refugee Studies Vol. 21, No. 2. <http://www.cpcnetwork.org/wp-content/uploads/2014/04/19.-Ager-Strang-Understanding-Integration-2008.pdf>

asiakirjoina ovat kuntien strategiat sekä ajantasainen maahanmuuton tieto alueelta ja kansallisesti.

Kotouttamisohjelma on alueellisen kotouttamisen edistämisen strateginen asiakirja, jossa on asetettu yleiset tavoitteet, sekä mittarit keskeisille osa-alueille. Olennaisena osana kotouttamisohjelman toteuttamista laaditaan vuosittain tavoitteiden mukaiset kotouttamisen toimintaohjelmat verkostoyhteistyönä kotouttamiskoordinaattorin ohjauksessa, samoin toteutetaan tavoiteohjelmien suunnitelmallinen seuranta.

Hyvän kotoutumisen merkitys on suurin maahanmuuttajalle itselle. Maahanmuuttajan elämän laadun kannalta on ratkaisevaa, miten ja kuinka nopeasti muuttaja hyväksytään yhteisöihin ja millaisen aseman hän niissä saa. Koulutukseen ja työelämään pääsemisellä on usein ratkaiseva rooli. Maahanmuuttajan oma aktiivisuus kotoutumisprosessissa on tärkeää ja edesauttaa kotoutumista.⁴ Laki kotoutumisen edistämisestä myös velvoittaa maahanmuuttajaa noudattamaan hänelle tehtyä kotoutumissuunnitelmaa sekä hakeutumaan ja osallistumaan suunnitelmaan kirjattuun ensimmäisen kotoutumiskielen opetukseen ja muihin sovittuihin toimenpiteisiin.

Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, jonka edellytyksenä on myös sitoutunut ja osaava vastaanottava yhteiskunta. Pietarsaaren seudun pitkä kokemus pakolaisten vastaanotosta ja verrattain suuri maahanmuuttajien osuus, on synnyttänyt alueelle vahvaa kotouttamisen osaamista. Tämän maahanmuuttotyön osaamisen tukeminen ja vahvistaminen sisältyy myös tähän kotouttamisohjelmaan sekä sen pohjalta laadittaviin toimenpideohjelmiin. Kotouttamisen perustana on laaja-alainen moniammatillinen yhteistyö ja laki kotoutumisen edistämisestä edellyttää viranomaisilta monialaisen yhteistyön kehittämistä. Kotouttamisohjelman tavoitteiden mukaisten toimenpideohjelmien laatimisessa pyritään huomioimaan erityisesti yllämainitut näkökulmat ja etenkin toimenpideohjelmien laatimiseen pyritään osallistamaan viranomaisia yli hallintokunta ja sektorirajojen. Myös kotouttamisyksikön jo ylläpitämiä monialaisia verkostoja, hyödynnetään kotouttamisohjelman toteuttamisessa.

2.1 Työ

Työllistyminen mahdollistaa taloudellisen riippumattomuuden sekä tarjoaa vakautta ja turvallisuuden tunnetta. Se antaa myös mahdollisuuden suunnitella tulevaa. Työn kautta ihmiselle tarjoutuu niin ikään mahdollisuus laajentaa sosiaalisia verkostojaan ja luoda kontakteja toisiin ihmisiin. Maahanmuuttajille se tarjoaa myös keinon kehittää ja harjaannuttaa kielitaitoaan. Tiedetään että pitkittyessään työttömyys heikentää ihmisen terveyttä ja hyvinvointia etnisestä taustasta riippumatta. Kotoutujan ja yhteiskunnan kannalta parasta olisi, jos siirtymät kotouttamispalveluista työelämään olisivat nopeita.

⁴ Sisäisen turvallisuuden strategia 2017–2020. Valtioneuvosto
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf>

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 – strategiassa on asetettu tavoitteeksi, että ihmiset kotoutuvat mm. työn kautta. Strategiassa on myös kiinnitetty huomiota moninaisuusjohtamisen ja työelämän asenneilmapiirin kehittämiseen, kotouttamiskielen oppimiseen työsuhteen aikana sekä osaamisen tunnistamiseen ja tunnistamiseen. Maahanmuuton alkuvaiheeseen panostamalla arvioitiin voitavan nopeuttaa työllistymistä ja vähentää koulutuksen keskeytymistä.⁵ Alkuvaiheen palveluiden kannalta olennaisia ovat omakielinen yhteiskuntaorientaatio, alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma sekä riittävät ohjaus- ja neuvontapalvelut. Työura ja työelämä mentorointi toimintamuotona edistävät nopeaa työelämään sijoittumista.

Pietarsaaren seudun kuntien strategioissa yhteistä oli elinkeino ja työelämä osalta tavoiteltava monipuolinen, dynaaminen ja toimiva elinkeinoelämää. Strategioissa peräänkuulutettiin toimia joiden puitteissa alueelle paitsi syntyisi uusia yrityksiä, myös olemassa olevien yritysten kasvu olisi mahdollista. Työllisyyteen liittyen tavoitteiksi mainittiin uusien työpaikkojen syntyminen ja työttömyysasteen aleneminen.

Pietarsaaren seudulla työllisyystilanne yleisesti on hyvä. Alueella on noin 3000 yritystä joista n. 1200 sijaitsee Pietarsaareissa. Kaikkien työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta seudulla oli 2/2018 5,2 %, koko Pohjanmaan vastaava luku oli tuolloin 7,5 %⁶. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden (%) osuus ulkomaalaisesta työvoimasta oli Pietarsaaren seutukunnassa 2017 17,9 % koko Pohjanmaan vastaavan luvun ollessa 20,9 % ja koko maan 26,1 %. Ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita määrä (keskiarvo 2017) oli seudulla 198 koko Pohjanmaan vastaavan luvun ollessa 901 ja koko maan 30 412. Pietarsaaren alueen elinkeinoelämä kehittyä voimakkaasti ja tulevaisuuden haasteena on riittävä osaavan työvoiman saatavuus.

Pietarsaareissa työttömyysaste oli 2017 helmikuussa yhteensä 10,1 % ja ulkomaalaisten työttömyysaste 20,6 prosenttia. Ulkomaalaisten työttömyysaste oli siis kaksinkertainen kaupungin koko väestön työttömyysasteeseen verrattuna. Kaikista työttömistä työnhakijoista naisia oli 47,1 % ja miehiä 52,9 %, kun taas ulkomaalaisista työttömistä työnhakijoista yli puolet oli naisia (51,1 %). Yli 50-vuotiaita ulkomaalaisia työnhakijoita oli 47, kun heitä vuosi sitten vastaavaan aikaan oli 37.

Ammattiryhmittäin jaoteltuna suurin ulkomaalaisten ryhmä olivat ammattiin luokittelemattomat (23,6 %), muut työntekijät (16,1 %) ja palvelu- ja myyntityöntekijät (17,2 %). Kaikkien työttömien työnhakijoiden suurimmat ryhmät olivat palvelu- ja myyntityöntekijät (16,5 %), rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät (15,6 %) ja prosessi- ja kuljetustyöntekijät (14,5 %). Ammattiryhmittäin tarkasteltuna suomalaiset työnhakijat olivat koulutetumpia kuin ulkomaalaiset työnhakijat.

⁵ Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategia.

https://issuu.com/sisaministerio/docs/maahanmuuton_tulevaisuus_2020_low-r/4

⁶ Pohjanmaa Työllisyyskatsaus Helmikuu 2018. Pohjanmaan ELY

<https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/57761/ELY+POH+Ty%C3%B6llisyyskatsaus+2018+02.pdf/57ba65de-bce2-47b8-b525-cbbd6cc33685>

Ulkomaalaisten pitkäaikaistyöttömien määrä oli 30 vuonna 2017. Näistä pitkäaikaistyöttömistä Pietarsaareissa oli 22, kun heitä vuonna 2016 oli 19. Viiden vuoden kuluessa ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden yhteismäärä on kasvanut 52:lla ja pitkäaikaistyöttömien 20:lla työnhakijalla. Helmikuussa 2017 työkokeilussa oli 32 ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistui 36 ulkomaan kansalaista.⁷

Pietarsaaren seutu tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia yrityksille ja yritystoiminnan toimintaedellytysten edistäminen on kirjoitettu myös kuntien strategioihin. Maahanmuuttajista tyypillisimmin turkkilaistaustaiset päätyvät työllistämään itsensä yrittäjyyden kautta.⁸ Nykyisellään maahanmuuttajien saama tuki yrityksen perustamiseen vaihtelee riippuen asuinalueesta. Maahanmuuttajilla on usein puutteelliset tai virheellisiä tietoja koskien yritystoimintaa ja sen lainsäädäntöä. Maahanmuuttajien yrityksillä voisi olla myös kasvupotentiaalia mutta ei riittävä osaamista yritystoiminnan laajentamiseen.⁹

Lehikoinen & Salmenojan selvityksessä¹⁰ todettiin että kokonaiskuva Pietarsaarensuudun maahanmuuttajataustaisen väestön työllisyystilanteesta puuttuu ja myös pakolaistaustaisten työllisyyden kokonaiskuva tulisi selvittää omana kokonaisuutenaan. Keskeisinä johtopäätöksinä selonteossa tuotiin esiin maahanmuuttajan kohtuullisen kielitaidon merkitys työllistymisen kannalta. Kotouttamiskielen valinta nähtiin myös merkittävänä tekijänä. Pietarsaarensuudulla ruotsin kielen osaaminen on työllistymisen näkökulmasta lähes välttämätöntä mutta toisaalta se myös rajaa mahdollisuuksia työllistyä muualle Suomeen. Niin ikään selvityksessä todettiin, että kansainvälisen korkeakoulututkinnon suorittaneet maahanmuuttajat eivät työllisty Pietarsaaren seudulla koulutuksensa mukaisiin tehtäviin. Näin ollen he hakeutuvat töihin eri alalle ja vähemmän koulutusta vaativiin tehtäviin. Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat opiskelevat kansainvälisellä linjalla turismia, jonka työpaikkoja alueelta ei juuri löydy. Kyse on siis alueen koulutuspolitiikan ja työelämän tarpeiden kohtaamattomuudesta.

Haasteellinen kohderyhmä ovat heikon kielitaidon omaavat pitkään työttömänä olleet henkilöt. Heillä on usein samanlainen motivaation kadottamisen tunne sekä syrjäytymisen- ja tuloloukkuriski kuin kantasuomalaisilla työnhakijoilla. Työllistymisedellytysten kannalta haasteellisia ryhmiä ovat työttömäksi joutuneet työperäiset maahanmuuttajat, jotka ovat käyttäneet työssä muuta kuin suomen tai

⁷ P. Lehikoinen & M. Salmenoja-Biskop, Maahanmuuttajat Pietarsaarensuudella, näkökulmia kotoutumiseen ja työllistymiseen. Kehittämistyö osana Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen kehittämis- ja tutkimushanketta Työttömien maahanmuuttajien sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen Kokkolassa ja Pietarsaareissa. Sempre. 2017.

⁷ https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2018.pdf

⁸ Monimenetelmäinen tutkimus kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2018. https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2018.pdf

⁹ Maahanmuuttajayrittäjien palvelutarpeet ja yrittäjyyden edistäminen. Työ ja elinkeinoministeriön julkaisu 23/2015.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74964/TEMjul_23_2015_web_27032015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹⁰ P. Lehikoinen & M. Salmenoja-Biskop, Maahanmuuttajat Pietarsaarensuudella, näkökulmia kotoutumiseen ja työllistymiseen. Kehittämistyö osana Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen kehittämis- ja tutkimushanketta Työttömien maahanmuuttajien sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen Kokkolassa ja Pietarsaareissa. Sempre. 2017.

ruotsin kieltä sekä pitkään kotona olleet hieman iäkkäämmät naiset, joilla on heikko kielitaito ja vähän koulutusta.¹¹

Koulutuksen ja työelämän yhteistyönä on mietittävä kielitaitovaatimusten alentaminen olla mahdollista joissakin työtehtävissä, ja millaisia mahdollisuuksia työpaikoilla olisi toimia kielen opiskelun areenana. Yhtenä ratkaisuna kielenopiskelun keinojen lisäämiseksi sekä maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi onkin ehdotettu työpaikoille nykyistä suurempaa roolia kielen opiskelussa.

¹²Onnistuneen kotouttamistyön kannalta seudulla tulee panostaa myös työllistymisen kannalta heikommassa asemassa oleviin kuten luku- ja kirjoitustaidottomat, kotiäidit, vammaiset ja traumataustasta kärsivät maahanmuuttajat.

Maahanmuuttajien työllisyyteen liittyvät tavoitteet ja mittarit

Maahanmuuttajien työllisyyteen tähtäviä toimia ohjataan tiedolla	<ul style="list-style-type: none"> Ajantasainen tilannekuva maahanmuuttajien työllisyystilanteesta alueella
Maahanmuuttajien ja kantaväestön työttömyysasteen erojen kaventaminen	<ul style="list-style-type: none"> Kuntien ja seutukunnan ulkomaalaisten työttömyysaste vrt- yleinen
Maahanmuuttajanaisten työllisyyden edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> Ulkomaalaistaustaisten naisten työttömyysaste
Maahanmuuttajien yrittäjyysvalmiuksen tunnistaminen ja tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> Maahanmuuttajien perustamien yritysten määrä kunnissa Yrittäjyyden kautta työllistyvien maahanmuuttajien määrä
Maahanmuuttajien aiemman osaamisen tunnistaminen on osa kotouttamisprosessia	<ul style="list-style-type: none"> Maahanmuuttajien aiemman osaamisen tunnistamiselle on prosessi
Maahanmuuttajilla on riittävät edellytykset työllistymiseen ja kouluttautumiseen	<ul style="list-style-type: none"> Työelämävalmiuksien arviointia koskeva prosessi Koto-ajan kielikoulutuksessa asetetun tavoitetason saavuttaneet Kielitaitovaatimuksen taso yhteisesti soviteltu työelämän kanssa

¹¹ https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2018.pdf

¹² Kielitaito – avain moneen lukkoon Maahanmuuttajien näkemyksiä kotoutumisen onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä Sanna Karayilan & Anna Wallin & Raisa Harju-Autti & Jari Eskola
https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/102952/kielitaito_-_avain_moneen_lukkoon_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2.2 Asuminen

Asuinympäristö ja asuminen vaikuttavat oleellisesti ihmisen ja hänen lähiyhteisönsä hyvinvointiin ja arkeen. Pakolaisina Suomeen saapuneiden asumisenjärjestäminen ja asumiseen liittyvän palvelujärjestelmän kehittäminen on tärkeä osa kotouttamistyötä. Asuminen läpäisee kaikki sosiaalisen elämän tasot: yksilöllisen, yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen. Koti on yksityisasunto, paikka, johon kiinnittyy pakolaisena Suomeen tulleiden arkielämä. Asuinrakennus ja sitä ympäröivä alue palveluineen muodostavat yksityisasunnon ohella tärkeän sosiaalisen yhteisön, johon tulija kiinnittyy.¹³

Pietarsaaren seudun kotouttamisyksikkö etsii ja varaa tarpeen mukaan asunnon kuntapaikan saaneille turvapaikanhakijoille yhteistyössä asiakkaan itsensä sekä vastaanottokeskuksen kanssa. Kiintiöpakolaisten osalta asunto etsitään, varataan ja valmistellaan vaatimattomin perustarpein, enintään kaksi kuukautta ennen asiakkaan maahantuloa. Asuntojen vuokrauksessa hyödynnetään sekä kunnallisia että yksityisiä vuokramarkkinoita. Etenkin kiintiöpakolaisten suuret perhekoot aiheuttavat haasteita asunnon etsinnälle ja riittävän suuren asunnon löytäminen suhteessa perhekokoon jää usein toteutumatta, jos perheessä on yli kuusi henkeä. Myös perheen mahdolliset erityistarpeet (sairaudet, vammaisuus) on otettava huomioon asunnon valintaan. Asunnon sijainnilla ja asuinalueella on merkitystä myös maahanmuuttajan koettuun turvallisuuteen tai turvattomuuteen.

Asuminen on ohjautunut maahanmuuton alkuvaiheessa eri yhteiskunnissa asumisen halvimpaan segmenttiin, mikä on käytännössä tarkoittaa sosiaalisesti tuettua asumista tai marginaalisen sosiaalisen asuntosektorin maissa yksityisen vuokra-asumisen halvinta osaa.¹⁴

Sosiaalinen ja etninen eriytyminen sekä niihin kytkeytyvä ilmiöt ovat tulleet ilmiönä näkyvämmäksi maahanmuuton lisääntymisen myötä. Asumisen keskittyminen ei automaattisesti johda ongelmiin ja jonkin verran kritisoidun perinteisen assimilaatioteorian näkemyksen mukaan etninen keskittyminen on vain väliaikainen vaihe sulautumisprosessissa asuinpaikan vaihtuessa yhteiskunnallisen aseman paranemisen myötä. Maahanmuuttajavoittoisilla, monikulttuurisilla, asuinalueilla voi syntyä konflikteja asukkaiden välille tai vaihtoehtoisesti seurauksena voi olla myös suvaitsevaisuuden ja toleranssin kasvua. Keskittymisen seurauksen kannalta olennaisinta on se miten sosiaalinen integraatio onnistuu.¹⁵

Käytännössä asumisen ongelmat liittyvät pääsääntöisesti naapurisovun perinteisiin haasteisiin kuten meluaviin lapsiin, kylässä olevien vieraiden aiheuttamaan meluun tai puutteellisiin asumistaitoihin kuten virheelliseen jätteiden lajitteluun tai

¹³ Katisko M., Suomesta tuli kotini – elämää suomalaisessa kerrostaloyhtiössä. Tutkimus Suomeen pakolaisina 1990-luvulla tulleiden asumiskokemuksista suomalaisessa kerrostaloyhtiössä. Diakonia-ammattikorkeakoulu Y-Säätiön julkaisuja 2016

https://ysaatio.fi/assets/files/2015/10/Suomesta_tuli_kotini_-web_FINAL_aukeamat.pdf

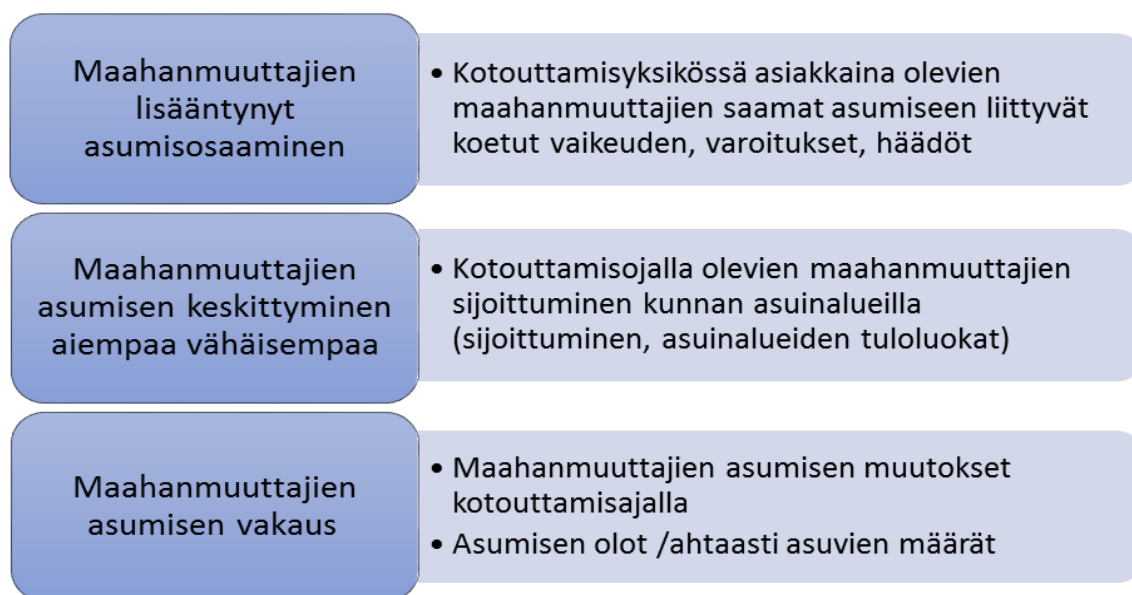
¹⁴ Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.): Muuttajat – kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsinki.

¹⁵ Rasinkangas J., Maahanmuuttajien asumisen keskittyminen Turussa. Tutkimuskatsauksia 3/2014. http://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//tutkimuskatsauksia_2014-3.pdf

ruuanlaitosta naapuristolle aiheutuviin hajuhaittoihin. Oma lukunsa on erilaiset vuokranmaksamiseen liittyvät vaikeudet, valtava vedenkulutus tai asumisesta/siivoamisesta aiheutuneet kosteusvahingot. Ongelmia voivat aiheuttaa siis riittämättömät/haitalliset asumistavat ja asumiskäytännöt. Kaikkien edellä mainittujen osalta avainasemassa ovat asumisen osaamisen lisääminen ja riittävä neuvonta sekä tuki kotoutumisaikana.

Pietarsaaren seudun kuntien strategioissa yhteistä asumiseen liittyvän tavoitteenasettelun osalta oli pyrkimys monipuoliseen asuntotarjontaan eri elämänvaiheissa eläville ja eri taustoista tuleville kuntalaisille. Useissa kunnissa tavoiteltiin myös sivukylien elinkelpoisuutta ja peruspalveluiden tarjonnan parantamista myös sivukylille. Kaikissa kunnissa yhteinen tavoite oli väestönkasvu.

Maahanmuuttajien asumiseen liittyvät tavoitteet ja mittarit

2.3 Koulutus

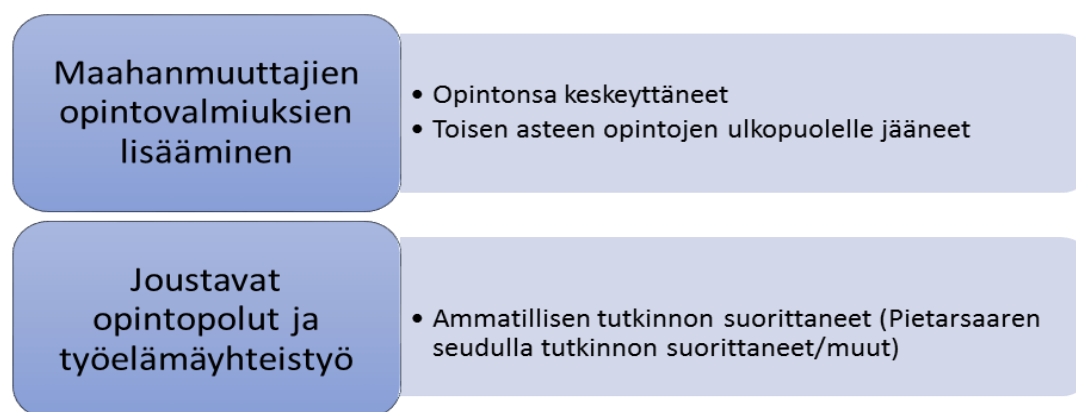
Koulutus on maahanmuuttajan näkökulmasta olennainen kysymys sekä henkilökohtaisen selviytymisen ja suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta, että erityisenä yhteiskunnallisena koulutushaasteena. Koulutus nähdään kotoutumisen mahdollistajana, mutta siihen liittyy myös syrjivä elementti tilanteissa, joissa tarvittavaa koulutusta ei ole, tai se on riittämätöntä. Suomalaisten osalta alikoulutus ja sen taloudelliset vaikutukset ovat mallinnettavissa ja hyvän tilastoinnin vuoksi laskettavissa. Samoilla rakennetekijöillä kyetään esittämään arvioita myös maahanmuuton synnyttävästä koulutusvajasta ja sen

muodostamasta yhteiskunnallisesta haasteesta. Maahanmuuttajien koulutuksen ensisijaisena tavoitteena antaa valmiuksia toimia yhdenvertaisina suomalaisen yhteiskunnan jäseninä.

Valtion kotouttamisohjelmassa (VALKO 2016–2019) todetaan, että suomen maahanmuuttajaväestö on verraten nuorta. Vertailutilastojen mukaan oppimiserot maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten välillä ovat OECD maiden suurimpia. Maahanmuuttajanuorilla on moninkertainen riski myös jäädä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle verrattuna kantaväestöön. Monilla maahanmuuttajataustaisilla haasteita aiheuttavat riittämätön kielitaito ja puutteelliset oppimisvalmiudet. On todettu, että maahanmuuttajanuoret jatkavat jopa kaksi kertaa harvemmin peruskoulusta toisen asteen opintoihin.¹⁶

Alueen kunnallisissa strategioissa painotettiin erityisesti toisen asteen koulutusmahdollisuuksien kehittämistä alueella. Kotouttamisyksikön työryhmämietinnössä korostettiin joustavaa ja toimivaa yhteistyötä opiskelijan-koulutuksenjärjestäjän ja elinkeinoelämän kanssa sekä yksilöllisten, aiempaan osaamiseen perustuvien oppimispolkujen luomista.

Maahanmuuttajien opiskeluun liittyvät tavoitteet ja mittarit:

2.4 Terveys

Ulkomaalaistaustaisten elintavat ovat usein lähtömaan tapojen mukaisia. Tiedot omaan terveyteen vaikuttavista tekijöistä ovat niukemmat kuin suomalaisessa väestössä keskimäärin johtuen aiemmassa kotimaassa puuttuvasta terveysneuvonnasta ja terveystiedon opetuksesta. Suomessa ominaiset terveyskampanjat eivät useinkaan tavoita maahanmuuttajia. Selvän terveyshaitan muodostaa usein, etenkin maahanmuuttajamiehille tyypillinen tupakointi sekä

¹⁶ Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019.TEM
<https://tem.fi/documents/1410877/3506436/Valtion+kotouttamisohjelma+vuosille+2016-2019.pdf>

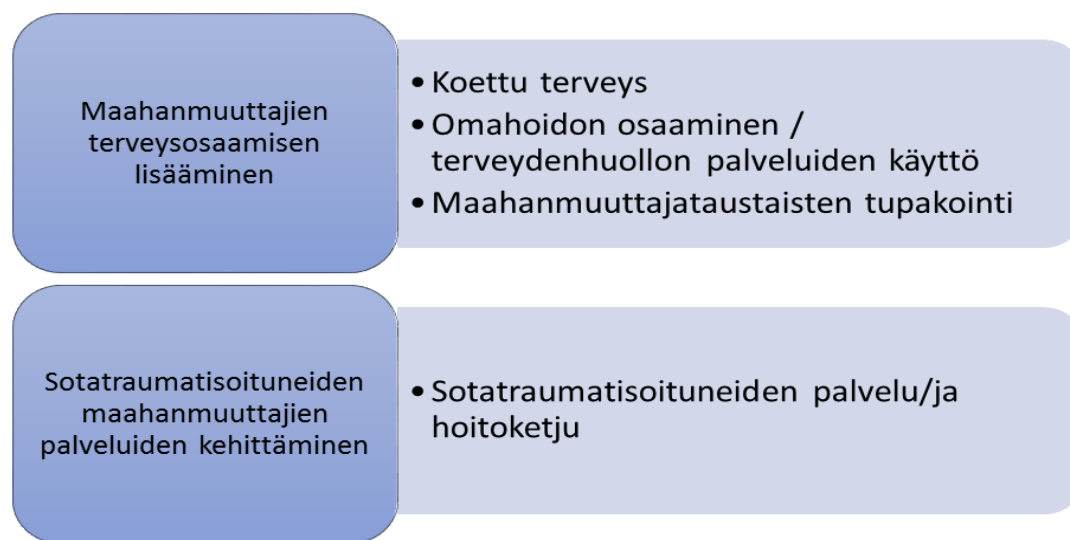
naisilla vähäinen liikunnan harrastaminen. Terveiden kannalta maahanmuuttajat erottuvat positiivisesti vähäisen tai olemattoman alkoholin käyttösä ansiosta.¹⁷

Psyykinen kuormittuneisuus ja yksinäisyyden kokemukset ovat erityisen yleisiä Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta tulevilla. Maamu (Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi) tutkimuksessa havaittiin, että kurditaustaisilla yleisiä ovat masennus- ja ahdistuneisuusoireet sekä yksinäisyyden kokemukset. Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta tulevista pakolaisista neljä viidestä on kokenut traumaattisen tapahtuman kotimaassaan.¹⁸

Monet pakolaiset ovat joutuneet kokemaan sekä lähtömaassa että pakomatkan aikana vakivaltaa ja turvattomuutta. He ovat usein menettäneet elämänsä tärkeitä ihmisiä sekä muita keskeisiä asioita. Suomessa monet joutuvat kokemaan epävarmuutta maahan jäämisen oikeudesta, erilaisia kotoutumisen ja osallisuuden haasteita, sosiaalisen verkostojen puutteesta aiheutuvaa yksinäisyyttä sekä syrjintää. Nämä kaikki vaikuttavat siihen missä määrin psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen tarvitaan tukea.¹⁹

Kuntien strategioissa hyvinvointi nähtiin tärkeänä ja tavoitteiksi oli asetettu terveyden edistäminen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuuteen liittyvät toimet. Kotouttamisyksikön työryhmässä tavoitteiden asettelussa korostettiin sotatraumatisoituneiden tunnistamisen ja hoidon kehittämiseen tähtäävät toimet sekä pakolaistaustaisten maahanmuuttajien terveystietämyksen lisääminen ja omahoidon osaamisen vahvistaminen.

Maahanmuuttajien terveyteen liittyvät tavoitteet ja mittarit

¹⁷ Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula U. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014.

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

¹⁸ Castaneda, A., Larja, L., Nieminen, T., Jokela, S., Suvisaari, J., Rask, S., Koponen, P. & Koskinen, S.

Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointitutkimus 2014 (UHT). http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127023/URN_ISBN_978-952-302-535-6.pdf?sequence=2&isAllowed=y

¹⁹ Castaneda, A., Mäki-Opas, J., Jokela, S., Kivi, N., Lähtenmäki, M., Miettinen, T., Nieminen, S., Santalahti, P., & PALOMA asiantuntijaryhmä. Pakolaisten tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. 2018.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136193/7.8.PALOMA_KA%CC%88SIKIRJA_WEB.pdf?sequence=4&isAllowed=y

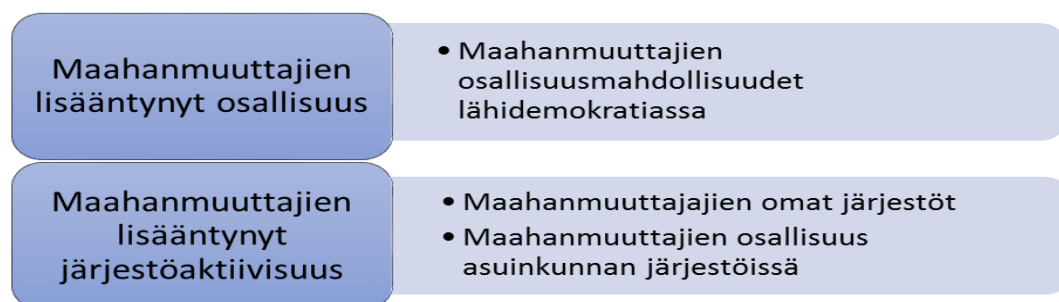
2.5 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan suhdepääomaa eli yksilön sosiaalisia suhteita ja verkostoja, niiden laatua ja synnyttämää hyötyä. Sosiaalinen pääoma nähdään kotoutumista mahdollistavana ja sen esteitä poistavana tekijänä. Sosiaalista pääomaa tarkastellaan Ager & Strangin viitekehyksessä kolmena eri ulottuvuutena. Sosiaaliset sillat ovat niitä yhteyksiä, joita muodostamme toisiin yhteisöihin, siteet ovat yhteys, jota tunnemme perheenjäseniimme tai ihmisiin, joiden kanssa jaamme saman etnisen taustan, arvot, elämäkokemuksia tai muita vastaavia ja linkit ovat taas yhteyksiämme valtion hallintoon ja kunnallisiin palveluihin.²⁰

Pietarsaaren seutu kuuluu siihen suomenruotsalaiseen hyvinvointialueeseen, jonka asukkaiden hyvinvointia ja pitkäikäisyyttä sekä niiden syitä erityisesti dosentti Markku T. Hyyppä on tutkinut. Tutkimuksissaan Hyyppä toteaa, että suomenruotsalaisten hyvinvoinnin ja pitkän iän salaisuus on kulttuuri ja kulttuurin sisältämä sosiaalinen pääoma. Se tarkoittaa ruotsinkielisellä Pohjanmaalla sitä, että ihmiset luottavat toisiinsa, lisäksi vapaa-ajalla toimitaan aktiivisesti erilaisissa ryhmissä, yhdistyksissä, seuroissa, kuoroissa, talkoissa ja seurakunnissa. Kulttuurisesti rikas elämä kuuluu myös sosiaalisen pääoman piiriin. Yhteisöllisyys on toimintaympäristömme ainutlaatuinen voimavara. Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan sitä, että kansalaiset ovat kyenneet luomaan kansalaisnorminsa ja verkostonsa ja he kokevat keskinäistä luottamusta ja turvallisuutta.

Pietarsaaren seudun kuntien strategioissa sosiaalinen pääoma tulee esille kuntien pyrkimyksissä tukea rikasta järjestö ja kulttuurielämää sekä erityisesti lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia kunnassa. Sosiaaliseen pääomaan nähtäväksi voidaan myös lukea kuntien halu panostaa kuntalaisten kuulluksi tulemiseen sekä osallisuuteen, tavoitteena että tulevaisuuden kuntaa tehdään yhdessä.

Maahanmuuttajien sosiaalisen pääoman tavoitteet ja mittarit

²⁰ Ager A. & Strang A. 2008 Understanding integration: A conceptual framework. Journal of Refugee Studies Vol. 21, No. 2. <http://www.cpcnetwork.org/wp-content/uploads/2014/04/19.-Ager-Strang-Understanding-Integration-2008.pdf>

2.6 Kieli ja osaaminen

Pietarsaaren seudun kaksikielisyys on kotouttamisessa näkyvä tekijä ja kotouttamisympäristöä tarkasteltaessa on olennaista huomioida alueen suuri ruotsinkielisten osuus. Tämä on osaltaan vaikuttanut siihen, että suurin osa kiintiöpakolaisista valitsee kotoutua ruotsinkielellä.

KUNTA	VÄESTÖ	RUOTSINKIELISTEN OSUUS%	ULKOMAAN KANS%
Kruunupyö	6531	78,4%	3%
Luoto	5264	91,8%	2,6%
Pedersöre	11084	89,3%	2,6%
Pietarsaari	19379	56,2%	7,1%
Uusikaarlepyy	7521	86,7%	6,1%
Seutukunta väestö yht. 49745 (maahanmuuttajien osuus n. 5,5%)			

Kaksikielisissä kunnissa on mahdollista asioida ruotsiksi sekä valtiollisissa että kunnallisissa palveluissa ja muuallakin tulee ruotsinkieliseen asiointiin olla mahdollisuus valtiollisissa palveluissa. (kielilain 23 §:n 1 ja 2 momentti) Valtion periaatepäätöksen mukaan (Kansallinen kielistrategia 4/2012) todetaan että maahanmuuttajan, joka haluaa asua Suomessa, tulee saada perustavaa tietoa maan kaksikielisyydestä sekä sen vaikutuksista työmarkkinoihin sekä erilaisiin kotouttamislain nojalla järjestettäviin kursseihin joita voidaan järjestää suomeksi tai ruotsiksi (1386/2010).

Kielilain mukaan suomessa toimivien viranhaltijoiden tulee työssään edistää maamme kulttuuriperintöä sekä molempien kansallisten kielten käyttöä (kielilain 35 §:n 3 momentti). Laki kotoutumisen edistämisestä antaa kotoutujalle vapauden valita ensimmäinen kotoutumiskielensä. Tämä asettaa asiakkaan kotoutumisen edistämisestä vastaavalle ohjaajalle erityisen veloitteen varmistaa, että asiakkaalla on riittävästi tietoa valitakseen ensimmäinen kotoutumiskielensä. Tässä ohjausvaiheessa tulee erityisesti ottaa huomioon asiakkaan kotoutumisen toimintaympäristö sekä asiakkaan mahdollisen perheen kokonaistilanne.

Kuntien strategioissa osaamisen tavoitteiksi on asetettu osaavan työvoiman saaminen alueelle sekä tulevaisuuden osaamistarpeiden tunnistaminen. Kuntien strategiatyössä on myös nähty muuttuvan työelämän asettamat vaatimukset osaamiselle ja siten tulevaisuuden koulutustarpeille.

Tämän osion tavoitteet on jo määritelty kotouttamisohjelman osaamiseen ja koulutukseen liittyvissä kappaleissa.

2.7 Turvallisuus ja vakaus

Turvallisuutta voidaan käsitellä kahdesta eri tulokulmasta, maahanmuuton vaikutuksista alueen turvallisuuteen eli maahanmuuttajien vaikutuksista alueen väestön kokemaan turvallisuuteen tai maahanmuuttajan itsensä kokemasta turvallisuuden tunteesta uudessa kodissa.

Maahanmuuttajan muuttaminen uuden kotipaikkakunnan tai maan sisällä voidaan myös nähdä vaikuttavan turvallisuuteen ja elämänvakauteen. Muuttaessa

kiinnittyminen asuinalueeseen ja sosiaalisten suhteiden muodostaminen sen muihin asukkaisiin katkeaa ja tämä voi vaikuttaa maahanmuuttajan koetun turvallisuuteen. Ager & Strangin mukaan tällä on vaikutusta paitsi elämän vakauteen myös epäsuorasti kotouttamisen järjestämiseen kokonaisuutena ja erityisesti asumisen osalta.²¹

Väestösuhteet ovat merkittävä tekijä turvallisuuden ja vakauden näkökulmasta ja niiden huomioiminen on tärkeää kotoutumisen, turvallisuuden ja syrjäytymisen kysymyksissä puhuttaessa. Hyviä väestösuhteita edistetään vastuullisella väestöpolitiikalla, jonka keskeisiä muotoja ovat asenteisiin vaikuttaminen, eri väestöryhmiin kuuluva turvallisuuden edistäminen, eri ryhmien vuorovaikutusta lisäävät ja parantavat toimet, konfliktinratkaisu – ja sovittelumenetelmien käyttäminen, asumisen segregaaation ehkäisy sekä osallisuuden tukeminen.²²

Maahanmuutto on Suomelle voimavarakysymys muun muassa väestön ikärakenteen, työllisyyden ja siten Suomen kilpailukyvyn näkökulmasta, mutta samalla sen laajuus ja luonne on vaikeasti ennakoitavissa ja ohjattavissa. Maahanmuuton on pysyttävä hallittuna. Kahdensuuntainen muuttoliike muokkaa kulttuureja, mutta vaikuttaa samalla myös sisäiseen turvallisuuteen. Konfliktialueilta Suomeen suuntautuva maahanmuutto voi lisätä kansainvälisten rikollis- ja terroristijärjestöjen läsnäoloa Suomessa.

Terrorismin uhka Suomessa tai Euroopassa ei ole muuttoliikkeen seurausta, mutta konfliktialueilta tulleiden joukossa on väkivaltaisesti radikalisoituneita henkilöitä, mikä osaltaan vaikuttaa ilmiön kokonaisuutena. Tämä edellyttää viranomaisilta aiempaa parempaa suorituskykyä. Muuttoliike vaikuttaa myös arjen turvallisuuteen. Maahanmuuttajiin kohdistuvat epäluulot, rikokset ja väkivaltainen ekstremismi ovat kasvavia turvallisuushuhtia lisääntyneen maahanmuuton aikakaudella. Tällaiset turvallisuushuhtat koskettavat maahanmuuttajien lisäksi laajempaa, etnisesti tai kulttuurisesti valtaväestöstä poikkeavaa suomalaisten joukkoa. Jotkut maahanmuuttajaryhmät ovat tilastollisesti yliedustettuina rikoksesta epäiltyinä tietyissä rikostyypeissä ja maahanmuuttajien kotoutumiseen kohdistuu siten paineita myös turvallisuuden näkökulmasta. Erityisesti laittomasti maassa oleskelevat sekä maasta poistamista odottavat ulkomaalaiset ovat haavoittuvassa asemassa sekä väkivaltaisen radikalisoitumisen, rikosten tekemisen, että rikosten uhriksi joutumisen näkökulmasta.²³

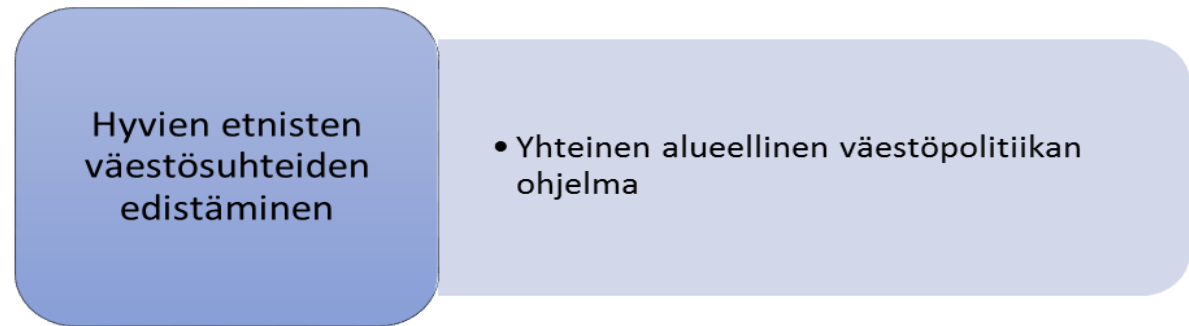
Seudun kuntien strategioissa turvallisuuteen liittyen yhteistä oli kuntien pyrkimys turvalliseen monikulttuuriseen ympäristöön, jossa turvallisuuden tunteen kokemus on mahdollisen ja jossa viihtyvät niin lapset kuin aikuisetkin. Kuntastrategioissa tavoitteeksi olivat myös kirjattu syrjäytymisen vähentämiseen tähtäävät toimet.

²¹ Ager A. & Strang A. 2008 Understanding integration: A conceptual framework. Journal of Refugee Studies Vol. 21, No. 2. <http://www.cpcnetwork.org/wp-content/uploads/2014/04/19.-Ager-Strang-Understanding-Integration-2008.pdf>

²² <https://yhdenvertaisuus.fi/hyvatvaestosuhteet.fi>

²³ Hyvä elämä –turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta. 2017 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf>

Maahanmuuttajien turvallisuuteen liittyvät tavoitteet:

3. Kotouttamisen palvelujärjestelmä Pietarsaaren seudulla

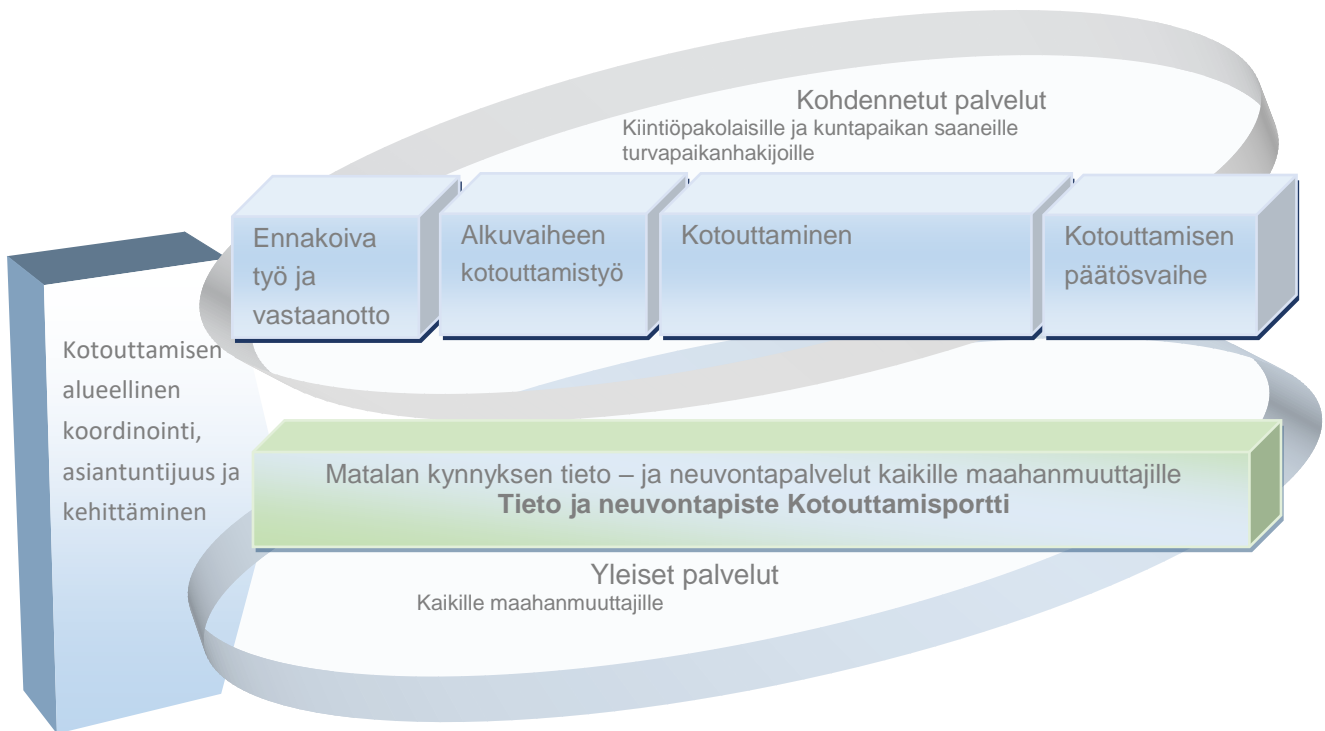
Kotouttamisyksikkö työllistää seitsemän kotouttamisohjaajaa, palveluohjaajan, sosiaalityöntekijän sekä kotouttamiskoordinaattorin. Yksikön henkilöstöhallinnosta lähiesimiestasolla sekä alueella tehtävän kotouttamistyön kokonaisuudesta ja koordinoinnista että kunnille haettavien korvausten hakemisesta sekä seurannasta vastaa kotouttamiskoordinaattori.

Palveluohjaaja vastaa maahanmuuttajien työ- ja opintoelämän kokonaisuuden kehittämisestä ja koordinoinnista sovituin osin. Sosiaalityöntekijän vastuulle kuuluu erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palveluiden koordinointi ja organisointi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kotouttamisohjaajat vastaavat asiakastyön käytännön ohjauksesta ryhmissä ja yksilötasolla sekä kotouttamisyksikön alaisuudessa toimivan maahanmuuttajien tieto- ja neuvontapiste Kotouttamisportin palveluntuotannosta yhdessä palveluohjaajan kanssa. Henkilöstön määrään vaikuttavat mahdolliset määräaikaiset kehittämishankkeet ja yksikön työkuorma.

Kotouttamisyksikön työssä painottuu pyrkimys hyvään kaksisuuntaiseen kotoutumiseen, se nojaa yksikössä olevaan asiantuntijuuteen ja monialaiseen yhteistyöhön. Yksikön palvelulupauksessa on määritelty että: *"Ammatillisuudella ja yhteistyöllä mahdollistamme asiakkaan itsenäisyyden"*. Yksikön yhteiseksi visioksi on määritelty *"Hyvinvoiva ja itsenäinen kuntalainen"* ja toimintaa ohjauksiksi arvoiksi on määritelty: *yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus, kunnioitus*, sekä toiminnan ohjauksessa korostuvat *asiakkaan itsemääräämisoikeus ja yhteistyö*.

Kuva: Kotouttamisyksikön keskeiset toiminnot

Pietarsaaren seudulla kotouttamistyössä ja on vuosia ollut käytössä verkostoiva toimintatapa, jossa huomioidaan paitsi viranomaistoimijat osana kotouttamisen toimijuutta, myös järjestöt ja muut kolmannen sektorin toimijat.

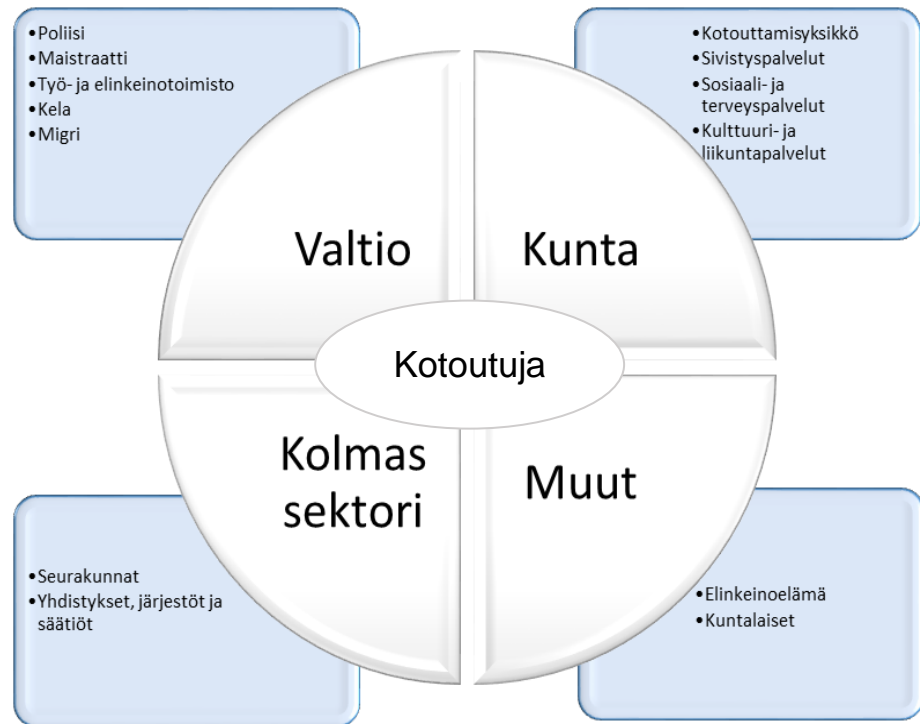
Verkostoyhteistyön kautta paitsi lisätään yhteistyötä toimijoiden välillä, myös edistetään tiedonkulkua ja kerätään ajankohtaista tietoa. Kotouttamisyksikkö koordinoi alueella laajamittaista kotouttamisen verkostoyhteistyötä:

- ✓ Varhaiskasvatusverkosto
- ✓ Peruskoulujen ja lukioiden verkosto
- ✓ Aikuisopetuksen verkosto
- ✓ Kotouttamisen yleinen alueellinen verkosto
- ✓ Vapaaehtoistyön verkosto
- ✓ Maahanmuuttajien sosiaali- ja terveysasioiden verkosto
- ✓ Maahanmuuttajaprojektien alueellinen verkosto
- ✓ Pietarsaarensuudun monikulttuurinen yhteistyöverkosto

Näiden monialaisten verkostojen toiminnan ylläpitäminen sekä kehittäminen ovat tavoitteina myös tässä kotouttamisohjelmassa.

Kotoutumisen edistäminen monialaista poikkisektoraalista työtä, jota tehdään suunnitellusti ja asiakkaan osallisuudella.

Kuva: Kotouttamisen toimijat

Laadukkaan kotouttamistyön tekeminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä monialaisessa muuttuvassa toimintaympäristössä. Kotouttamistyön suurimpana haasteena onkin nopeasti muuttuva toimintaympäristö, jossa korostuu ydinorganisaation kyky koostaa ajantasaista tilannekuvaa, kerätä tulevaisuuteen suuntaavaa tietoa sekä reagoida nopeasti ja joustavasti.

4. Kotouttamisohjelman toimeenpano ja arviointi

Kotouttamiskoordinaattori koordinoi ja ohjaa kotouttamisohjelman vuosittaista toimeenpanoa sekä vastaa ohjelman toimeenpanon arvioinnista Pietarsaaren seutukunnan kotouttamisen yhteistyöryhmän alaisuudessa. Toimeenpanosuunnitelma laaditaan vuosittain ja se päivitetään tarvittaessa. Kotouttamisohjelman tavoitteiden mukaisten mittareiden arviointitietoa kerätään vähintään kahden vuoden välein.

**Jakobstadsregionens integrationsprogram
Pietarsaarensseudun kotouttamisohjelma
2018–2021**

